Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (drugi senat)

z dne 14. januarja 2021*

„Predhodno odločanje – Konkurenca – Člen 101 PDEU – Omejevalni sporazumi – Prikrojevanje ponudb v postopkih javnega razpisa – Določitev trajanja kršitvenega obdobja – Vključitev obdobja, v katerem so udeleženci omejevalnega sporazuma izvajali protikonkurenčni sporazum – Gospodarski učinki protikonkurenčnega ravnanja – Prenehanje kršitve ob dokončni oddaji naročila“

V zadevi C-450/19,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Korkein hallinto-oikeus (vrhovno upravno sodišče, Finska) z odločbo z dne 10. junija 2019, ki je na Sodišče prispela 13. junija 2019, v postopku, ki ga je začel

Kilpailu- ja kuluttajavirasto,

ob udeležbi

Eltel Group Oy,

Eltel Networks Oy,

SODIŠČE (drugi senat),

v sestavi A. Arabadjiev (poročevalec), predsednik senata, R. Silva de Lapuerta, podpredsednica Sodišča v funkciji sodnice drugega senata, A. Kumin, T. von Danwitz in P. G. Xuereb, sodniki,

generalni pravobranilec: G. Pitruzzella,

sodni tajnik: A. Calot Escobar,

na podlagi pisnega postopka,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

– za Kilpailu- ja kuluttajavirasto J. Nyländen, J. Broms, K. Leivo in T. Mattila, agenti,

– za Eltel Group Oy in Eltel Networks Oy T. Saraste, M. Joutsimo, C. Wik in A. Paanajärvi, asianajajat,

– za finsko vlado J. Heliskoski in A. Laine, agenta,

– za nemško vlado R. Kanitz in J. Möller, agenta,

* Jezik postopka: finščina.

– za italijansko vlado G. Palmieri, agentka, skupaj s. Fiorentinom, avvocato dello Stato,

– za latvijsko vlado V. Soņeca, L. Juškeviča in K. Pommere, agentke,

– za Evropsko komisijo E. Paasivirta, G. Meessen in L. Wildpanner, agenti,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 10. septembra 2020

izreka naslednjo

Sodbo

1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 101 PDEU.

2 Ta predlog je bil vložen v okviru postopka, ki ga je začel Kilpailu- ja kuluttajavirasto (organ za konkurenco in varstvo potrošnikov, Finska), v zvezi z zakonitostjo odločbe markkinaoikeus (sodišče za gospodarske zadeve, Finska), s katero je bil zavrnjen predlog, naj se družbama Eltel Group Oy in Eltel Network Oy (v nadaljevanju skupaj: Eltel) naloži solidarno plačilo globe zaradi kršitve finskega konkurenčnega prava in konkurenčnega prava Unije, ki naj bi jo storili.

Finsko pravo

3 V skladu s členom 22 kilpailunrajoituksista annettu laki 480/1992 (zakon 480/1992 o preprečevanju omejevanja konkurence), kakor je bil spremenjen z zakonom 318/2004 (v nadaljevanju: zakon o preprečevanju omejevanja konkurence), se globa zaradi kršitve člena 4 tega zakona ali člena 101 PDEU med drugim ne sme naložiti, če predlog v tem smislu ni bil vložen pri markkinaoikeus (sodišče za gospodarske zadeve) v petih letih od prenehanja omejevanja konkurence ali od dneva, ko se je organ za konkurenco in varstvo potrošnikov seznanil s tem omejevanjem konkurence.

Spor o glavni stvari in vprašanje za predhodno odločanje

4 Družba Fingrid Oyj, ki ima v lasti in je odgovorna za razvoj visokonapetostnega omrežja za prenos električne energije ter je največji naročnik del za prenos tovrstne energije na Finskem, je 16. aprila 2007 na gospodarske subjekte sektorja naslovila razpis v angleškem jeziku glede gradnje visokonapetostnega voda (400 kV) za prenos električne energije med finskima krajema Keminmaa in Petäjäskoski (v nadaljevanju: zadevni visokonapetostni vod). V tem razpisu je bilo navedeno, da morajo biti ponudbe po fiksni ceni oddane najpozneje 5. junija 2007. Kot rok za zaključek del je bil v razpisu naveden 12. november 2009.

5 Družba Eltel je 4. junija 2007 oddala ponudbo, nato pa ji je bilo oddano naročilo.

6 Družbi Eltel in Fingrid sta 19. junija 2007 podpisali pogodbo o gradnji zadevnega visokonapetostnega voda. Ta gradnja je bila končana 12. novembra 2009. Družba Fingrid je družbi Eltel zadnji obrok za to gradnjo plačala 7. januarja 2010.

7 Družba Empower Oy je 31. januarja 2013 na organ za konkurenco in varstvo potrošnikov naslovila prijavo za prizanesljivost, na podlagi katere je ta organ začel preiskavo o morebitnem omejevalnem sporazumu med to družbo in družbo Eltel.

8 Navedeni organ je 31. oktobra 2014 družbi Empower odobril prizanesljivost in jo oprostil vsakršne sankcije.

9 Isti organ je z odločbo z dne 31. oktobra 2014 pri markkinaoikeus (sodišče za gospodarske zadeve) predlagal, naj se družbama Eltel Group in Eltel Network naloži solidarno plačilo globe v višini 35.000.000 EUR zaradi kršitve člena 4 zakona o preprečevanju omejevanja konkurence in člena 101 PDEU, ker sta se z družbo Empower dogovorili o cenah, stopnjah dobička ter razdelitvi projektantskih in gradbenih del za vode za prenos električne energije na Finskem.

10 Organ za konkurenco in varstvo potrošnikov je v tej odločbi poleg tega menil, da gre za enotno in trajajočo kršitev, ki je bila storjena na srečanjih zastopnikov družb Empower in Eltel, na katerih so ti obravnavali in občasno skupaj dalje razvijali ocene prihodnjih javnih naročil glede vodov za prenos električne energije, pripravljene v obliki preglednic, njihove cene, stopnje dobička, ki jih je mogoče doseči, in razdelitev nekaterih naročil. Ta omejevalni sporazum naj bi se začel najpozneje oktobra 2004 in naj bi trajal neprekinjeno vsaj do marca 2011. Kršitev naj bi se nanašala na celotno finsko ozemlje in naj bi lahko prizadela trgovino med državami članicami v smislu člena 101(1) PDEU.

11 Markkinaoikeus (sodišče za gospodarske zadeve) je z odločbo z dne 30. marca 2016 na podlagi člena 22 zakona o preprečevanju omejevanja konkurence zavrnilo predlog za naložitev globe, ker je menilo, da je družba Eltel pred 31. oktobrom 2009 prenehala sodelovati pri omejevanju konkurence in da je zato kršitev v zvezi s tem v času, ko je organ za konkurenco in varstvo potrošnikov pri njem vložil ta predlog, to je 31. oktobra 2014, že zastarala. Po navedbah tega sodišča se je omejevalni sporazum sicer nanašal na projektantska dela, ki so bila opravljena pred gradnjo zadevnega visokonapetostnega voda, ki je bila načrtovana ločeno in je bila končana januarja 2007, ni pa zajemal gradnje tega visokonapetostnega voda.

12 Organ za konkurenco in varstvo potrošnikov je pri predložitvenem sodišču, Korkein hallinto-oikeus (vrhovno upravno sodišče, Finska), vložil pritožbo zoper odločbo markkinaoikeus (sodišče za gospodarske zadeve) in predlagal, naj se ta odločba razveljavi ter naj se družbi Eltel naloži predlagana globa. Ta organ trdi, da je njegov predlog za naložitev globe na markkinaoikeus (sodišče za gospodarske zadeve) prispel v roku petih let, ki je določen v členu 22 zakona o preprečevanju omejevanja konkurence. Do 7. januarja 2010, ko je družba Fingrid družbi Eltel plačala zadnji obrok za gradnjo zadevnega visokonapetostnega voda, naj bi namreč pogodba med tema družbama še vedno veljala in vzpostavljeno naj bi bilo nezakonito določanje cen, ki je izhajalo iz omejevalnega sporazuma. Navedeni organ podredno navaja, da omejevanje konkurence ni prenehalo vsaj do 12. novembra 2009, ko je bila ta gradnja končana. Po mnenju organa za konkurenco in varstvo potrošnikov so učinki naročila gradnje, ki je bilo oddano gospodarskemu subjektu, udeleženem v omejevalnem sporazumu, za sopogodbenika, ki mora plačati višjo ceno od tiste, ki bi obveljala, če omejevalnega sporazuma ne bi bilo, zelo konkretni in dolgotrajni, saj se plačila te cene vzporedno z napredovanjem projekta izvajajo več let. Tak sopogodbenik naj bi tako ob vsakem letnem izteku roka za plačilo obroka za gradnjo, ki je bila predmet omejevalnega sporazuma, občutil neposrednost škodljivih učinkov pogodbe na stroških dejavnosti v zadevnem letu in posledično na poslovnem izidu, pa tudi na njegovi konkurenčnosti na zadevnem trgu. Ker je v obravnavani zadevi družba Fingrid za gradnjo zadevnega visokonapetostnega voda plačala višjo ceno od tiste, ki bi se zaračunavala, če omejevalnega sporazuma ne bi bilo, naj bi se ta dodatni strošek odražal tudi na ceni prenosa električne energije, ki jo plačajo končni uporabniki.

13 Družba Eltel iz razlogov, povezanih s presojo dokazov, zanika obstoj kakršnega koli omejevalnega sporazuma med njo in družbo Empower v zvezi z zadevnim visokonapetostnim vodom. Poleg tega trdi, da je treba trajanje kršitve pravil Unije o konkurenci opredeliti ob upoštevanju obdobja, v katerem so podjetja, ki so storila kršitev, ravnala prepovedano. Pri delih, ki so bila predmet razpisa, naj bi zastaralni rok začel teči na dan oddaje ponudbe, v obravnavani zadevi 4. junija 2007. Družba Eltel podredno zatrjuje, da začne zastaralni rok v primerih, v katerih se je po oddaji ponudbe še mogoče pogajati o ceni, teči od dneva sklenitve dokončne pogodbe, v obravnavani zadevi 19. junija 2007. Po oddaji ponudbe oziroma najpozneje po podpisu te pogodbe naj ponujena ali pogodbeno dogovorjena cena ne bi imela več nobenega učinka na trg, tudi če se izvajanje zadevnega projekta

nadaljuje oziroma se obročna plačila zanj opravljajo še več let. Niti hitrost napredovanja del niti časovni razpored njihovega plačila naj ne bi vplivala na konkurenco na zadevnem trgu, saj naj ta dejavnika ne bi več spreminjala pogodbeno dogovorjene cene.

14 Predložitveno sodišče meni, da se Sodišče še ni izreklo o opredelitvi gospodarskih učinkov kršitve člena 101 PDEU in njenega trajanja v primeru, v katerem, prvič, je udeleženec omejevalnega sporazuma s tretjo osebo sklenil pogodbo o oddaji naročila gradenj po ceni, dogovorjeni v okviru tega omejevalnega sporazuma, drugič, se dela končajo več let po sklenitvi te pogodbe o oddaji naročila, in tretjič, je plačilo cene razdeljeno na obroke, pri čemer je vpliv na nekatere od teh obrokov zaznan tudi po končanju del.

15 Iz sodb z dne 15. junija 1976, EMI Records (51/75, EU:C:1976:85), z dne 3. julija 1985, Binon (243/83, EU:C:1985:284), in z dne 30. maja 2013, Quinn Barlo in drugi/Komisija (C-70/12 P, neobjavljena, EU:C:2013:351), naj bi izhajalo, da so pri presoji trajanja protikonkurenčnega ravnanja pomembni njegovi gospodarski učinki, in ne njegova pravna oblika. Gospodarski učinki omejevanja konkurence naj bi se lahko nadaljevali tudi po formalnem prenehanju enotne in trajajoče kršitve, na primer do konca obdobja, v katerem so veljale usklajene cene.

16 Predložitveno sodišče meni, da ta sodna praksa potrjuje tezo, da kršitev člena 101 PDEU, kot jo je ugotovil organ za konkurenco in varstvo potrošnikov v postopku v glavni stvari, traja, dokler sopogodbenik, ki je bil oškodovan zaradi omejevalnega sporazuma, ne plača celotne usklajene cene, saj ta cena povzroči gospodarske učinke na njegovo dejavnost v celotnem obdobju izvajanja pogodbe. Vendar naj bi navedena sodna praksa lahko posredno podprla tudi tezo, da učinki usklajene cene na konkurenco trajajo do dneva oddaje ponudbe oziroma sklenitve dokončne pogodbe, saj navedena cena po tem datumu ne učinkuje več na trg.

17 V teh okoliščinah je Korkein hallinto-oikeus (vrhovno upravno sodišče) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali je mogoče sistem iz člena 101 PDEU, ki se nanaša na konkurenco, razlagati tako, da v položaju, v katerem je udeleženec omejevalnega sporazuma z akterjem, ki ni udeleženec omejevalnega sporazuma, sklenil gradbeno pogodbo, ki ustreza tisti, ki je bila sklenjena v okviru zadevnega omejevalnega sporazuma, kršitev pravil o konkurenci zaradi ekonomskih učinkov, ki so bili povzročeni s tem, traja še celotno obdobje, v katerem se izpolnjujejo pogodbene obveznosti po tej pogodbi ali se opravljajo plačila pogodbenim strankam za ta dela, to je do dneva plačila zadnjega obroka za dela ali vsaj do dneva zaključka zadevnih del;

ali pa je treba šteti, da kršitev pravil o konkurenci traja samo do dneva, na katerega je podjetje, ki je storilo kršitev, oddalo ponudbo za zadevna dela ali sklenilo pogodbo o izvedbi del?“

Vprašanje za predhodno odločanje

18 Predložitveno sodišče želi z vprašanjem v bistvu izvedeti, kdaj je treba šteti, da je domnevno sodelovanje podjetja pri kršitvi člena 101(1) PDEU, ki jo pomeni usklajevanje ponudb na javnem razpisu s konkurenti, prenehalo, če je bilo temu podjetju oddano naročilo tega razpisa in je to z naročnikom sklenilo pogodbo o gradnji, katere izvedba in plačilo sta razdeljena na več faz.

19 V zvezi s tem predložitveno sodišče meni, da si je pri ugotavljanju, kdaj domnevno sodelovanje podjetja pri kršitvi člena 101(1) PDEU preneha, mogoče predstavljati štiri trenutke, in sicer trenutek, v katerem je navedeno podjetje oddalo svojo ponudbo, trenutek, v katerem je bila sklenjena pogodba, trenutek, v katerem je bil plačan zadnji obrok dogovorjene cene, in trenutek, v katerem je bilo delo, ki je predmet naročila, končano.

20 Člen 101(1) PDEU določa, da so kot nezdružljivi z notranjim trgom prepovedani vsi sporazumi med podjetji, sklepi podjetniških združenj in usklajena ravnanja, ki bi lahko prizadeli trgovino med državami članicami in katerih cilj oziroma posledica je preprečevanje, omejevanje ali izkrivljanje konkurence na notranjem trgu.

21 V skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča za „sporazum“ v smislu člena 101(1) PDEU zadostuje, da zadevna podjetja izrazijo skupno voljo, da bodo na trgu delovala na določen način (glej v tem smislu sodbi z dne 15. julija 1970, ACF Chemiefarma/Komisija, 41/69, EU:C:1970:71, točka 112, in z dne 29. oktobra 1980, van Landewyck in drugi/Komisija, od 209/78 do 215/78 in 218/78, neobjavljena, EU:C:1980:248, točka 86).

22 Pojem „usklajeno ravnanje“ v smislu člena 101(1) PDEU se nanaša na kakršno koli obliko usklajenega delovanja podjetij, ki – ne da bi moralo pripeljati do sklenitve pogodbe v pravem pomenu – konkurenčna tveganja hote nadomešča s praktičnim sodelovanjem (sodba z dne 26. januarja 2017, Duravit in drugi/Komisija, C-609/13 P, EU:C:2017:46, točka 70 in navedena sodna praksa).

23 Ti merili usklajevanja in sodelovanja, ki pomenita „usklajeno ravnanje“ v smislu iste določbe, je treba razumeti glede na zasnovo določb Pogodbe DEU v zvezi s konkurenco, v skladu s katero mora vsak gospodarski subjekt samostojno določiti politiko, ki jo namerava voditi na notranjem trgu (sodba z dne 26. januarja 2017, Duravit in drugi/Komisija, C-609/13 P, EU:C:2017:46, točka 71).

24 V zvezi s tem člen 101(1) PDEU nasprotuje vsakemu neposrednemu ali posrednemu stiku med gospodarskimi subjekti, ki bi bodisi vplival na ravnanje trenutnega ali potencialnega konkurenta na trgu bodisi bi takemu konkurentu razkril ravnanje na trgu, za katero se je gospodarski subjekt odločil ali ki ga namerava upoštevati, kadar je cilj ali posledica teh stikov omejevanje konkurence (glej v tem smislu sodbo z dne 26. januarja 2017, Duravit in drugi/Komisija, C-609/13 P, EU:C:2017:46, točka 72).

25 Poleg tega iz sodne prakse Sodišča izhaja, da tako sporazumi o razdelitvi strank kot sporazumi o cenah spadajo v skupino najtežjih kršitev konkurence (glej v tem smislu sodbo z dne 16. julija 2015, ING Pensii, C-172/14, EU:C:2015:484, točka 32 in navedena sodna praksa).

26 Spomniti je tudi treba, da pojem „enotna in trajajoča kršitev“, kot je priznana v sodni praksi Sodišča, zahteva obstoj „celovitega načrta“, v katerega spadajo različna dejanja zaradi njihovega enakega cilja, ki izkrivlja konkurenco na notranjem trgu, in sicer ne glede na to, da bi lahko tudi eno ali več teh dejanj samo po sebi in ločeno pomenilo kršitev člena 101 PDEU (sodba z dne 22. oktobra 2020, Silver Plastics in Johannes Reifenhäuser/Komisija, C-702/19 P, EU:C:2020:857, točka 81 in navedena sodna praksa).

27 V obravnavani zadevi je iz predložitvene odločbe razvidno, da so ravnanja podjetij – na katera se je nanašala preiskava organa za konkurenco in varstvo potrošnikov – ki jih je ugotovil ta organ, obsegala srečanja med zastopniki teh podjetij, na katerih so ti obravnavali in občasno skupaj dalje razvijali ocene prihodnjih naročil gradnje vodov za prenos električne energije, pripravljene v obliki preglednic, njihove cene, stopnje dobička, ki jih je mogoče doseči, in razdelitev teh naročil ter usklajene ponudbe na razpisih za oddajo navedenih naročil. Ta organ je ta ravnanja opredelil kot enotno in trajajočo kršitev člena 101(1) PDEU.

28 Glede zadnjih ravnanj družbe Eltel, za katera je navedeni organ štel, da se nanašajo na to kršitev, je iz spisa, predloženega Sodišču, razvidno, da je ta organ menil, da se je družba Eltel pred oddajo ponudb v okviru razpisa za gradnjo zadevnega visokonapetostnega voda, s katerim se je od vsakega ponudnika zahtevala oddaja ponudbe po fiksni ceni, s svojo konkurentko, družbo Empower, dogovorila o ceni njunih ponudb. Ti družbi sta nato predložili svoji ponudbi in družbi Eltel je bilo na podlagi njene ponudbe oddano naročilo. Ta ponudba je veljala do 19. junija 2007, ko je bila med družbama Eltel in Fingrid sklenjena pogodba po ceni, navedeni v tej ponudbi.

29 Iz preudarkov, navedenih v točkah od 20 do 26 te sodbe, je razvidno, da taka ravnanja, če je dokazana njihova resničnost, načeloma lahko pomenijo kršitev člena 101(1) PDEU.

30 V zvezi s prenehanjem sodelovanja podjetja pri taki kršitvi iz ustaljene sodne prakse izhaja, da je sistem konkurence, vzpostavljen s členoma 101 PDEU in 102 PDEU, usmerjen h gospodarskim rezultatom sporazumov ali vseh primerljivih oblik usklajevanja ali dogovarjanja in ne k njihovi pravni obliki. Da bi se lahko pri omejevalnih sporazumih, ki so prenehali veljati, uporabil člen 101 PDEU, zato zadostuje, da se njihove posledice nadaljujejo po formalnem prenehanju tajnih stikov. Iz tega izhaja, da je trajanje obdobja kršitve mogoče presojati glede na obdobje, v katerem so vpletena podjetja izvajala ravnanje, ki je z navedenim členom prepovedano. Trajanje kršitve lahko na primer zajema celotno obdobje, v katerem so veljale usklajene cene, čeprav je omejevalni sporazum formalno že prenehal veljati (glej v tem smislu sodbo z dne 30. maja 2013, Quinn Barlo in drugi/Komisija, C-70/12 P, neobjavljena, EU:C:2013:351, točka 40 in navedena sodna praksa).

31 V obravnavani zadevi je iz predložitvene odločbe razvidno, kot je bilo opozorjeno v točki 28 te sodbe, da usklajevanje ponudb na razpisu za oddajo naročila v zvezi z gradnjo zadevnega visokonapetostnega voda pomeni zadnje ravnanje družbe Eltel, za katerega je organ za konkurenco in varstvo potrošnikov štel, da se nanaša na enotno in trajajočo kršitev člena 101(1) PDEU. Poleg tega predložitveno sodišče navaja, da sta se po mnenju tega organa družbi Eltel in Empower na eni strani sporazumeli o cenah njunih ponudb in na drugi strani ta sporazum izvajali tako, da sta predložili tako usklajeni ponudbi.

32 V teh okoliščinah je treba brez poseganja v dokončno presojo predložitvenega sodišča glede na vse upoštevne elemente, ki so mu bili predloženi, ugotoviti, da trajanje sodelovanja družbe Eltel pri zatrjevani kršitvi člena 101(1) PDEU zajema celotno obdobje, v katerem je to podjetje izvajalo protikonkurenčni sporazum, ki ga je sklenilo s svojimi konkurenti, kar vključuje obdobje, v katerem je bila ponudba po fiksni ceni, ki jo je predložilo to podjetje, veljavna oziroma jo je bilo mogoče preoblikovati v dokončno pogodbo med družbama Eltel in Fingrid.

33 V nasprotju s trditvami organa za konkurenco in varstvo potrošnikov ter finske, nemške in latvijske vlade v njihovih pisnih stališčih ni mogoče šteti, da sodelovanje družbe Eltel pri zatrjevani kršitvi člena 101(1) PDEU zajema obdobje po datumu, ko so bile dokončno določene bistvene značilnosti naročila v zvezi z gradnjo zadevnega visokonapetostnega voda, zlasti skupna cena, ki jo je treba plačati za to gradnjo.

34 Kot je generalni pravobranilec v bistvu poudaril v točkah od 33 do 35 sklepnih predlogov, se namreč s ciljem pravil Unije o konkurenci, na katerega je bilo opozorjeno v točki 38 sodbe z dne 4. junija 2009, T-Mobile Netherlands in drugi (C-8/08, EU:C:2009:343), in ki se nanaša na varstvo ne le neposrednih interesov konkurentov ali potrošnikov, ampak tudi strukture zadevnega trga in s tem konkurence kot take, zahteva, da se šteje, da kršitev člena 101(1) PDEU traja, dokler obstaja omejevanje konkurence, ki izhaja iz zadevnega ravnanja.

35 Pri ravnanjih, prepovedanih s členom 101(1) PDEU, ki se odražajo v prikrojevanju razpisnih postopkov, organiziranih v okviru oddaje javnega naročila, z dogovarjanjem konkurentov o cenah, ki jih bodo predložili v okviru tega razpisa, in/ali glede oddaje naročila v navedenem postopku, pa omejevalni učinki omejevalnega sporazuma na konkurenco načeloma prenehajo najpozneje takrat, ko so bile bistvene značilnosti naročila, zlasti skupna cena, ki jo je treba plačati za blago, gradnjo ali storitve, ki so predmet naročila, dokončno določene, po potrebi s sklenitvijo pogodbe med izbranim ponudnikom in naročnikom, ker je zadnjenavedeni takrat dokončno prikrajšan za možnost, da zadevno blago, gradnjo ali storitve prejme pod običajnimi tržnimi pogoji. V obravnavani zadevi mora predložitveno sodišče preveriti datum, na katerega so bile bistvene značilnosti zadevnega naročila, zlasti skupna cena, ki jo je treba plačati za gradnjo zadevnega visokonapetostnega voda, dokončno določene.

36 Te ugotovitve ni mogoče ovreči s trditvijo organa za konkurenco in varstvo potrošnikov ter finske, nemške in latvijske vlade v njihovih pisnih stališčih, da so bili škodljivi gospodarski učinki omejevalnega sporazuma na ceno, dogovorjeno v pogodbi, sklenjeni med družbama Eltel in Fingrid, prisotni do plačila zadnjega obroka te cene in so lahko imeli nadaljnje škodljive gospodarske posledice, zlasti v obliki višjih tarif za distribucijo električne energije v breme strank družbe Fingrid.

37 Kot je generalni pravobranilec v bistvu navedel v točki 39 sklepnih predlogov, je treba namreč omejevalne učinke omejevalnega sporazuma na konkurenco – ki se kažejo v izključitvi konkurentov ponudnikov in/ali v morebitnem umetnem omejevanju izbire stranke in ki posegajo v možnost naročnika, da prejme blago, gradnjo ali storitve, ki so bili predmet dogovora, pod konkurenčnimi pogoji – razlikovati od širših gospodarskih učinkov, škodljivih za druge udeležence na trgu, ki iz tega izhajajo in na podlagi katerih lahko ti udeleženci, kot je Evropska komisija poudarila v pisnem stališču, pri nacionalnem sodišču zahtevajo odškodnino.

38 Poleg tega sta vprašanji o zastaralnem roku take odškodninske tožbe in o morebitni tožbi naročnika za izpodbijanje zakonitosti javnega razpisa ali za razdrtje pogodbe pravni vprašanji, drugačni od vprašanj glede dneva prenehanja kršitve pravil o konkurenci in glede roka, v katerem je za to kršitev mogoče naložiti sankcijo, preden nastopi zastaranje.

39 Prav tako je treba zavrniti trditev organa za konkurenco in varstvo potrošnikov ter finske in nemške vlade v njihovih pisnih stališčih, da bi bilo upoštevanje prekratkega trajanja kršitve v primeru, kot je ta iz postopka v glavni stvari, v nasprotju z zahtevo po učinkovitosti iz člena 101 PDEU, ker bi večje število kršitev ostalo nekaznovano zaradi uporabe pravil o zastaranju.

40 Kot je namreč generalni pravobranilec v bistvu navedel v točkah 45 in 46 sklepnih predlogov, ker pravo Unije ob uporabi načel, ki so značilna za Unijo, ki temelji na načelu pravne države, priznava načelo zastaranja za delovanje Komisije in nacionalnih organov za konkurenco pri preganjanju in sankcioniranju kršitev člena 101 PDEU, učinkovito izvajanje te določbe ne more upravičiti umetnega podaljševanja trajanja obdobja kršitve, da bi se omogočil njen pregon.

41 Iz vseh zgoraj navedenih preudarkov izhaja, da je treba na postavljeno vprašanje odgovoriti, da je treba člen 101(1) PDEU razlagati tako, da kršitveno obdobje – če je bilo podjetju, ki naj bi sodelovalo pri enotni in trajajoči kršitvi te določbe, pri čemer je bil zadnji konstitutivni element te kršitve usklajevanje ponudb z njegovimi konkurenti na razpisu za oddajo javnega naročila gradnje, to naročilo oddano in je z naročnikom sklenilo gradbeno pogodbo, v kateri so opredeljene bistvene značilnosti tega naročila, zlasti skupna cena, ki jo je treba plačati za navedeno gradnjo, katere izvedba in plačilo sta razdeljena na več faz – ustreza obdobju do datuma podpisa pogodbe, sklenjene med navedenim podjetjem in naročnikom na podlagi usklajene ponudbe, ki jo je predložilo to podjetje. Predložitveno sodišče mora preveriti datum, na katerega so bile bistvene značilnosti zadevnega naročila, zlasti skupna cena, ki jo je treba plačati za gradnjo, dokončno določene.

Stroški

42 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (drugi senat) razsodilo:

Člen 101(1) PDEU je treba razlagati tako, da kršitveno obdobje – če je bilo podjetju, ki naj bi sodelovalo pri enotni in trajajoči kršitvi te določbe, pri čemer je bil zadnji konstitutivni element te kršitve usklajevanje ponudb z njegovimi konkurenti na razpisu za oddajo javnega naročila gradnje, to naročilo oddano in je z naročnikom sklenilo gradbeno pogodbo, v kateri so

opredeljene bistvene značilnosti tega naročila, zlasti skupna cena, ki jo je treba plačati za navedeno gradnjo, katere izvedba in plačilo sta razdeljena na več faz – ustreza obdobju do datuma podpisa pogodbe, sklenjene med navedenim podjetjem in naročnikom na podlagi usklajene ponudbe, ki jo je predložilo to podjetje. Predložitveno sodišče mora preveriti datum, na katerega so bile bistvene značilnosti zadevnega naročila, zlasti skupna cena, ki jo je treba plačati za gradnjo, dokončno določene.

Podpisi